

УДК 342

DOI <https://doi.org/10.32782/pyuv.v5.2024.4>**С. В. Лінецький***orcid.org/0009-0004-1848-6157**здобувач кафедри права та публічного управління
Закладу вищої освіти «Університет Короля Данила»,
помічник-консультант народного депутата України*

ПЛЮРАЛІЗМ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ПІДХОДІВ ДО ОСМИСЛЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ПРИРОДИ ПАРЛАМЕНТСЬКОГО РЕГЛАМЕНТУ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Постановка питання. Регламент національного парламенту так само важливий для нього, як і конституція для нації. Зосереджені в ньому правила становлять основу для повсякденного функціонування органу законодавчої влади та управління ним так, як конституція для кожної нації визначає нормативно-правовий алгоритм її буття і розвитку. Тому концепція парламентського Регламенту зосереджується на тому, щоб дати розгорнуту науково обґрунтовану відповідь на питання: як функціонує орган парламентського представництва, як він виконує свої повноваження, в якому порядку структурується його робота та організовується діяльність парламентаріїв, як взаємодіють між собою політичні більшість (коаліція) та меншість (опозиція) та який вплив вони мають на реалізацію відповідних процедур. Концептуально-правове осмислення феномену парламентського Регламенту багато в чому допоможе з'ясувати і відповіді на питання про те, чи є життя парламенту центральним для управління державним механізмом, чи периферійним у цьому управлінні, якими є наслідки функціонування парламентських інститутів для кооптації політичних лідерів, формування державної політики, здійснення правотворчості, легітимізації уряду та стабілізації державних режимів.

Аналіз джерельної бази. В українській юриспруденції правова природа парламентського регламенту на тлі становлення вітчизняної моделі парламентаризму досліджувалася в наукових працях ряду вчених, зокрема, Ю. Бисаги, О. Богачової, Н. Ганжи, В. Гончаренка, В. Гошовської, В. Журавського, А. Зайця, І. Звоздецької, О. Зозулі, В. Кафарського, О. Копиленка, Н. Лихачова, І. Магновського, М. Маркуш, Р. Мартинюка, В. Опришка, Ю. Перерви, З. Погорелової, В. Погорілка, А. Ришелюка, С. Саса, А. Селіванова, В. Сіренка, О. Скрипнюка, І. Словської, О. Совгирі, М. Теплюка, Т. Тополянської, Т. Француз-Яковець, В. Шаповала, С. Шаранича, Ю. Шемшученка, О. Ющика та ін.

Додаткову, допоміжну, проте далеко не вторинну роль в осмисленні правової природи Регламенту Верховної Ради України відіграли праці

зарубіжних учених, присвячених дослідженню іноземних моделей парламентаризму, парламентських процедур та їх правил, зокрема: Т. Р. С. Аллана, К. Ауела, А. Байсана, С. Баха, Р. Блекборна, А.В. Бредлі, Т. Брейнінгера, В. Булмера, Г. Ванберга, Т. Вінзена, Ф. Вюста, Ю. Габермаса, С. Гардбаума, М. Гордона, Д. Джанетті, Х. Дьорінга, Дж. В. Коупленда, Т. Кьоніга, А. Лійпхарта, Г. Льовенберга, Л. В. Мартіна, М. Мезі, Д. Нельсона, Р. Нортон, Д. Олівера, Д. М. Олсона, Р. Пакенхема, К. Палонена, С. Паттерсона, С. О. Прокша, Т. Рауніо, Б. Е. Раша, К. Рьодерер-Райнінг, Дж. Б. Слапіна, К. Стрьома, Е. Танчева, С. Уайта, А. Унгерн-Стернберга, Дж. Уолдрона, З. Шабо, А. Шайо, М. С. Шугарта та ін.

Незважаючи на наукове дослідження окремих компонентів, концептуалізація основних теоретико-правових підходів до осмислення ключових юридичних рис Регламенту Верховної Ради України як визначального акта в системі парламентського права України, невід'ємної нормативної засади парламентської демократії в Україні, – у вітчизняній юриспруденції не була здійснена, що детермінує важливість заповнення відповідної наукової лакуни.

Мета статті полягає у теоретико-правовій систематизації основних концептуальних підходів до осмислення юридичної природи парламентського Регламенту як перспективних взаємоповнювальних способів пізнання, що відображають різноаспектність та поліморфізм такої природи і її зовнішніх проявів.

Виклад матеріалу дослідження. Стан наукової розробленості регламентної проблематики в контексті актуальних завдань юридичної науки та практики реалізації правової реформи в державі можна інтерпретувати через призму аналізу різних макропідходів, що їх ми виокремили на основі концептуально-правового дослідження відповідних наукових джерел за останні десятиліття: 1) субстантивний (етико-позитивістський); 2) формалістичний (формально-правовий); 3) неінституційний; 4) концепція регламенту як форми належної правової процедури; 5) концепція регламенту як прояв теорії ігор; 6) комунікативні підходи до регламенту.

Історично першою була і залишається і нині доволі впливовою як у зарубіжній, так у вітчизняній юридичній науці концепція регламенту як втілення парламентського суверенітету [1; 2; 3; 4; 5; 6, с. 255–274; 7]. У ній регламент відіграє допоміжну роль у розкритті субстантивної ролі парламенту як такого. Зрозуміло, що за такого підходу, службова роль регламенту як зводу парламентських правил, повинна відображати найістотніші риси парламенту як органу державної влади, його ролі та призначення в державі та в суспільстві [8]. Регламент повинен однаково забезпечувати впорядкований набір процедур, забезпечених (іноді жорсткими) правовими гарантіями. У той же час, це забезпечує гнучкість для політичних акторів, які представляють свої альтернативні, конкуруючі думки. Парламенти повинні працювати ефективно, встановлюючи та реалізуючи свої програми, але права депутатів і парламентських меншин також повинні поважатися. Регламенти є внутрішніми «конституціями» парламентів, визначеними парламентською більшістю для забезпечення справедливих процедур, включаючи обмеження власних повноважень [9, с. 3].

Згідно з цією концепцією, Регламент не повинен бути жорстким та сталим, адже він має супроводжувати парламентські процедури, які парламент може швидко змінити, прийнявши будь-який закон із будь-якого питання. Оскільки парламентська компетенція за Вестмінстерської моделі [10] поширюється на всі правовідносини в суспільстві, то, за цією теорією парламент має працювати за дуже гнучкого регламенту [11, с. 20–42]. Основна перевага парламентського Регламенту полягає в тому, що він забезпечує конституційну першість кількісного прийняття рішень. Тому регламент не повинен містити процедурних обмежень повноважень парламенту [12, с. 37].

Втіленням концепції Регламенту як дзеркала парламентського суверенітету є підхід, запропонований Венеційською комісією, згідно з яким: 1) необхідно забезпечити, щоб регламенти не змінювалися імпліцитно на разовій основі, навіть якщо кваліфікована більшість виступає за певний курс дій у конкретній справі; 2) кожна зміна регламенту повинна бути належним чином обговорена та прийнята – бажано кваліфікованою більшістю – як формальна поправка до регламенту перед тим, як буде вжито конкретних дій у конкретному випадку; 3) регламенти повинні мати певну стабільність і не змінюватися регулярно на шкоду меншості на початку кожного повноваження законодавчого органу, регламентом чи іншим чином [13]. Обмеження частих змін регламенту, таким чином, видаються інституційним засобом захисту інтересів прав меншості від

сваволі більшості, що є надзвичайно актуальним завданням у країнах «молодої демократії», де парламентські традиції консенсуального вирішення більшості питань перебувають на ранній стадії розвитку і часто ними поступаються на користь принципу волі більшості.

Формалістичний (формально-правовий) підхід до Регламенту базується головним чином на формально-правових елементах парламентського Регламенту, де він розглядається як особливе джерело права, що регулює парламентські процедури. Після того, як законодавча влада стала головною в системі «розподілених влад», учені-теоретики та конституціоналісти доклали чималих зусиль для вибудови моделі «раціоналізованого парламентаризму», ключовою ознакою якого стало функціонування в умовах «обмеження прерогативи парламенту». У контексті цієї теорії Регламент сприймається як ключовий засіб обмеження парламентського суверенітету, дедалі детальніше регулюючи всі аспекти парламентських процедур [14, с. 2]. Що більш казуїстичним стає таке регулювання, то більше самостійності втрачає парламент у вирішенні питань свого функціонування *ad hoc*. Такий підхід до парламентського регламенту відповідає обмежувальній парадигмі, яка базується на принципі, згідно з яким основним завданням парламенту є «законотворчість». При цьому видання законів дистанціюється від їх розроблення, ініціатором чого стає виконавча влада, яка дедалі більше сприймається як «влада експертів», тоді як законодавча влада ототожнюється з «владою політиків». Водночас і Регламент дедалі більше відходить від свого першопочаткового призначення: регулювати суто парламентські процедури. Поступово він все більше торкається питань взаємодії парламенту з виконавчою владою, регулюючи такі відносини чи то більшою мірою на користь парламенту, чи то на користь виконавчої влади.

Відповідно до концепції «раціоналізованого парламентаризму» [15, с. 105–106; 16] обґрунтовувався підхід до Регламенту як засобу обмеження парламентського «всевладдя», забезпечення дуалістичної рівноваги законодавчої і виконавчої влад. За цієї логіки, Регламент не повинен підтримувати ілюзію первинності законодавчої щодо інших гілок влади, оскільки так само, як і решта, вона є складником системи єдиної публічної влади, а, з другого, обмежується принципом поділу влади, Конституцією держави та фундаментальними правами людини [17, с. 204]. Означені правові принципи Регламент покликаний послідовно втілювати у змістові своїх положень.

Одним зі способів подолання однобічності формалістичних концепцій у тлумаченні парла-

ментських регламентів є інституційний підхід [18], зокрема сучасна парадигма неінституційного підходу [19; 20; 21]. Його сутність зводиться до того, що Регламент не можна ототожнювати виключно з нормами, вміщеними в ньому, його слід також розглядати як результат дії цих норм, втілений у функціонуючих парламентських інституціях, які виконують певні парламентські функції. З цього погляду, основна увага має приділятися не нормам, а інституціям: норми їх лише обслуговують. Крім того, нова парадигма виявила, що парламентські регламенти підпорядковують свою дію певним зовнішнім політичним силам, які сприяють суттєвим інституційним змінам, завдяки чому депутати більш активно беруть участь у виробленні державної політики. Регламент, у цьому контексті, сприймається як механізм посилення ефективності діяльності парламенту та інституту парламентаризму в цілому. Він має регулювати парламентські процедури так, щоб забезпечити інституційну спроможність парламенту діяти так, як цього від нього очікує держава. Своєю чергою, висока інституційна спроможність парламенту, фундована на добре врегульованих процедурах, забезпечує вищу інституційну спроможність держави в цілому.

Класичним прикладом спроби практичної реалізації неінституційного підходу стала в 2016 р. спроба посилення інституційної спроможності Верховної Ради України через внесення змін до її Регламенту, ініційована тодішнім керівництвом парламенту України та підтримана Місією Євопарламенту під керівництвом П. Кокса [22]. Ця спроба, щоправда, не була надто успішною внаслідок відсутності структурованої політичної волі щодо введення необхідних змін до Регламенту та інтенсифікації упровадження до Регламенту кращих практик і процедур на основі запозичення відповідного європейського досвіду оптимізації парламентських процесів.

У річичі неінституційного підходу дослідники Регламенту стали звертати більше уваги не на кількісні, а на якісні показники роботи парламенту. Цьому суттєво прислужилася концепція «законодавчого спау», яка позначає неконтрольоване зростання активності суб'єктів права законодавчої ініціативи, що зовні проявляється у надмірному кількісному збільшенні законопроектного матеріалу на шкоду його якості, що особливо яскраво проявилось в ході діяльності українських парламентів двох останніх скликань (2014–2024 рр.). У низці експертних досліджень були запропоновані шляхи подолання «законодавчого спау» через зміну філософії законодавчого процесу «від початку до кінця», тобто в системному ключі [23; 24]. Проте означені розробки виявилися мало затребуваними та доволі

повільно реалізуються у практиці законодавчих змін до Регламенту.

Парламентські процедури є основою національного парламентського суверенітету [9]. Оскільки ж Регламент стосується процесуальних аспектів функціонування парламенту, то він та чи інакше повинен вписуватися в фундаментальну для західноєвропейської юридичної думки концепцію належної правової процедури. Вона вимагає, щоб юридичні питання вирішувалися відповідно до встановлених правил і принципів, а до людей ставилися справедливо [25]. У розумінні Регламенту належна правова процедура означає, що функціонування парламенту відбувається відповідно до встановлених ним же правил; таке функціонування має характер упорядкованої взаємозалежної системи послідовних правових процедур, кожна з яких упорядковує певний сегмент парламентського життя та взаємодіє з наступним його сегментом; жодна з процедур не реалізується поза правом; у кожній процедурі чітко фіксується обсяг прав і обов'язків суб'єктів права. У найбільш завершеному вигляді Регламент, з цієї точки зору, постає як «закрита», самодостатня система норм, що регулюють всі аспекти парламентського процесу на всіх його стадіях та в усіх його деталях. Проте концепція регламенту як закритої системи не витримує критики, що побічно підтверджує і частота внесення до нього змін, і спроби оскаржити конституційність окремих його положень, а отже врегульованих цими нормами парламентських процедур [26, с. 163–164]. Додатковим аргументом, що спростовує охоплення регламентним регулюванням всіх парламентських процедур слугує і те, що в континентальній системі права, крім регламентів, парламентські процедури регулюються також неписаними парламентськими традиціями, звичаями, а також прецедентами [27, с. 67]. Тому навіть за відсутності належного теоретичного обґрунтування з'являються нові моделі парламентських процедур, які дедалі частіше впроваджуються у практику [28, с. 198]. Зрозуміло, що поява та поширення парламентських процедур поза регулятивними рамками регламенту породжує сумніви у здатності цього документу завжди слугувати елементом належної правової процедури. Поява парламентських процедур поза регламентом неодмінно призводить на практиці до конкуренції цих процедур із тими, які унормовані на рівні регламенту, що відкриває шлях його розвитку.

Розглянемо Регламент у контексті теорії ігор. Теорія ігор формально є розділом математики, розробленим для боротьби з конфліктом інтересів. Вона інтерпретує гру як ситуацію за участю двох або більше суб'єктів (гравців), в якій інтереси гравців взаємопов'язані або взаємозалежні.

В основі всієї структури теорії ігор лежить ключове припущення, що гравці є раціональними особами (максимізаторами корисності). Раціональність просто означає, що гравець в інтерактивній ситуації буде діяти так, щоб досягти найбільш бажаного з можливих результатів, враховуючи обмеження, що інші гравці також діють таким же чином. Регламент можна вивчати в рамках теорії ігор, адже кожен парламентську процедуру можна розглядати як гру, оскільки існує конкуренція між різними учасниками, такими, як депутати, парламентські партії та навіть між формальними установами, такими, як виконавча влада проти законодавчої влади, пленарні засідання парламенту проти комітетів. Однією зі сфер, в якій аналіз гри був дуже розвинений, є сфера, пов'язана з парламентськими коаліціями. У теорії ігор формування коаліції було однією з домінуючих аналітичних основ у процесі переговорів, що також лежить в основі теорії партійного уряду. Класичною теорією переговорів є теорія політичних коаліцій В. Райкера, яка застосовує принцип корисності Дж. фон Неймана і О. Моргенштерна до політичних ситуацій [29]. Утілення теорії ігор у Регламенті передбачає надання його нормам консенсуальної спрямованості: ухвалення рішень більшістю не повинне призводити до ігнорування інтересів меншості; парламентські процедури повинні орієнтуватися на консенсуальний характер обговорення і прийняття рішень; вони мають включати всі точки зору, а ухвалення рішень повинне максимізувати вигаш кожної сторони, без явного програшу опонентів. Таким чином, до парламентської процедури, в «ігровому» тлумаченні Регламенту, можна підійти як до способу узгодження парламентських рішень і дій для досягнення рішень, які є взаємними і вигідними для всіх [30]; з точки зору співпраці – як до способу управління конфліктом, або з точки зору співпраці, яка визначається як тип прийняття рішень (добровільний і мирний), під час якого агенти коригують свої стратегії взаємної вигоди. У контексті теорії ігор Регламент має відповідати засадам консенсуалізації і медіації парламентських конфліктів. У більшості регламентів зарубіжних парламентів способи вирішення цих конфліктів є визначеними та зафіксованими у законодавстві, тим часом як в Україні правове регулювання обходить ці питання стороною [31, с. 15]. Отже, концепція Регламенту в контексті теорії ігор все ще перебуває на периферії досліджень, тим часом як у зарубіжній науці цей підхід дедалі більше виявляє свою евристичну і політичну цінність [32; 33, с. 178–183].

Проаналізуємо погляд на парламентський Регламент у контексті комунікативної теорії права. Ключовим джерелом цієї теорії є дискурсивний

підхід до демократії, пов'язаний, насамперед, із концепцією видатного німецького філософа і соціолога Ю. Габермаса [34]. Вона ґрунтується на твердженні, що єдиними способами дій, які можуть претендувати на легітимність, є ті, з якими всі, кого це може зачепити, можуть погодитися як учасники раціональних дискурсів [34, с. 458]. Для наших цілей два наслідки цієї теорії мають особливе значення. Перший полягає в тому, що комунікативна теорія створює рамку, в якій можливе ухвалення рішень парламенту: це механізм вільного волевиявлення всіх, кого це стосується. Другий полягає в тому, що Регламент повинен відображати принцип дискурсу через налагодження механізмів для неспотвореного формування загальної волі. З цього погляду, він має формувати умови для постійних легітимних форм комунікації парламентаріїв між собою, а також з іншими суб'єктами права, для незалежного формування загальної волі, втілюваної в кожному із законів, які ухвалюються в результаті вільного обговорення. Такими умовами є, насамперед, формування належної комунікаційної інфраструктури парламентської сфери, а також забезпечення вільного волевиявлення кожного з учасників комунікаційного процесу. Така інфраструктура повинна також бути чутливою до пропозицій, інформації та аргументів, які надходять із дискурсивно структурованої публічної сфери [34, с. 182]. Відповідно до своєї комунікативної природи, Регламент має сприяти демократичному процесу в парламенті, передусім, обговоренню проблем, конфліктів і претензій щодо потреб та інтересів, де учасники приймають рішення не шляхом визначення того, які переваги мають найбільшу чисельну підтримку, а шляхом визначення того, які пропозиції, з якими колектив погоджується, підтримуються з найкращих причин [35, с. 22–23]. Комунікативна сутність парламентського обговорення трансформується в кожен з парламентських процедур, жодна з них не обходиться без комунікативного аспекту, яким є обговорення [36]. Практично всі парламентські процедури передбачають обговорення, за незначними винятками [37; 38]. Це вказує на дискурсивність як якісну ознаку цих процедур. Регламент, таким чином, постає в якості унікального джерела права, яке втілює дискурсивну природу парламентського органу як органу обговорюючого. Показником цього є зростання інклюзивності парламентських процедур, де парламентарії повинні сформулювати нові процедурні способи залучення громадськості до політичного життя (прикладом є запровадження електронних петицій, які вимагають ухвалення певних законів, а також системою онлайн-консультацій з громадськістю, вбудованою в законодавчий процес [39, с. 305–306]).

Тож Регламент виступає в ролі інституціалізованого інструменту, який слугує потребам інтерактивного процесу передачі інформації між парламентаріями та між ними і громадськістю [40, с. 11631–11640; 41], відображає змагання за увагу в обмеженому часовому вимірі [42; 43], що в епоху цифрових комунікацій стає дедалі дефіцитнішим товаром.

Висновки. Підсумовуючи вищенаведене, можна сформулювати такі висновки. Основні теоретико-правові підходи до аналізу парламентського Регламенту відображають стан, особливості та спрямованість розвитку вітчизняної юридичної науки у сфері осмислення процесуальних елементів буття парламенту України. Плюралізм означених підходів означає відсутність єдиної світоглядної основи для інтерпретації правової природи Регламенту, його поліфункціональність та неоднорідність, що осмислюється вченими з різних доктринальних позицій та в межах концепцій (типів) праворозуміння. Основні концептуальні підходи до осмислення субстантивної ролі парламентського регламенту в юриспруденції можна узагальнити так: 1) субстантивний (етико-позитивістський); 2) формалістичний (формально-правовий); 3) неінституційний; 4) концепція регламенту як форми належної правової процедури; 5) концепція регламенту як прояв теорії ігор; 6) комунікативна концепція регламенту. Плюралізм означених концепцій дозволяє вважати обмеженим і недостатнім виключно традиціоналістичний підхід до Регламенту як лише до джерела права і спонукає розглянути його в значно ширшій перспективі, через призму кількох новаторських наукових парадигм, які дозволяють суттєво змістити наголоси в сприйнятті регламенту як окремого юридичного феномену в контексті здобутків посткласичної юриспруденції.

Порівнюючи провідні зарубіжні наукові підходи до аналізу парламентського регламенту з вітчизняними, слід відзначити, що зарубіжна юриспруденція містить ширше коло концептуальних підходів до осмислення субстантивної ролі регламенту. Натомість у вітчизняній юриспруденції панівними концепціями залишаються етико-позитивістський та формалістичний (формально-правовий) підходи. У сфері процедурних підходів вагоме значення має розкриття ролі та значення окремих парламентських процедур у їх взаємозв'язку та взаємозумовленості; аналіз структурних змін, що відбуваються в Регламенті у зв'язку з еволюцією парламентаризму; з'ясування умов, за яких здійснюються парламентські процедури, тощо. Водночас перспективними слід вважати нетипові для української юриспруденції неінституційний підхід, концепцію регламенту як прояву теорії ігор, а також комунікативний підхід. Так,

неінституційний підхід наголошує на актуальності формальних і неформальних інститутів, які встановлюються в регламентах або доповнюють їх у вигляді парламентських традицій та прецедентів. При цьому історичний неінституціоналізм вказує на еволюційну природу будь-якої парламентської процедури, умови та перспективи її запровадження і розвитку в системному зв'язку з іншими. Він також обумовлює визначення тенденцій і шляхів інституційного розвитку парламентського регламенту. Теорія ігор задає параметри, за якими можна розглядати стратегічну поведінку суб'єктів парламентських процедур, та визначає основні відносини, які слід брати до уваги при їх урегулюванні правом. Концепція комунікативної природи права вказує на раціональність суб'єктів в інституційній структурі парламентаризму, яка була створена для проведення обговорень у процесі прийняття рішень; оптимальне співвідношення між обговоренням та ухваленням рішень; забезпечення рівної інклюзивності всіх суб'єктів у парламентській процедурі.

Література

1. Allan T.R.S. The Rule of Law, Parliamentary Sovereignty, And A Ministerial Veto Over Judicial Decisions. *Cambridge Law Journal*. 2015. Volume 74. Issue 3. P. 385-388.
2. Goldsworthy J. The Sovereignty of Parliament: History and Philosophy. Oxford: Oxford University Press, 1999. 330 p.
3. Oliver D. Parliamentary Sovereignty in Comparative Perspective. URL: <https://ukconstitutionallaw.org/2013/04/02/dawn-oliver-parliamentary-sovereignty-in-comparative-perspective/>;
4. Orakhelashvili A. Parliamentary Sovereignty – A Doctrine Unfit for Purpose. *Int. Comp. Law Journal*. 2015. Vol. 9. No. 4. P. 483-513.
5. Кривенко Л. Т. Суверенітет парламенту: теорія і практика. *Вісн.* 1998. № 4. С. 32-48.
6. Савчин М. Конституція: люди та інституції (SWOT-коментар): монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2024. 680 с.
7. Савчин М. Парламентська автономія і конституціоналізм. *Український часопис конституційного права*. 2019. № 2. С. 11-25.
8. Ющик О. І. Теоретичні основи законодавчого процесу: монографія. Київ: Парламент. вид-во, 2004. 519 с.
9. Szaby Z. Judicial Control of Parliamentary Procedure: Theoretical Framework Analyses. *Constitutional Review*. 2023. Vol. 9. № 1. P. 1-27.
10. Bulmer W. The Westminster Model as a Constitutional Archetype. In: *Westminster and the World: Commonwealth and Comparative Insights for Constitutional Reform*. Bristol University Press, 2020. P. 77-92.
11. Bradley A.W. The Sovereignty of Parliament – Form or Substance? In: *Jeffrey Jowell and Dawn Oliver (eds). The Changing Constitution*. 7th edn. Oxford University Press, 2011. 428 p. P. 20-42.
12. Gordon M. Parliamentary Sovereignty in the UK Constitution: Process, Politics and Democracy. Hart Publishing, 2015. 262 p.

13. European Commission for Democracy Through Law (Venice Commission) Compilation of Venice Commission Opinions And Reports on Law-Making Procedures And The Quality Of The Law: Endorsed by the Venice Commission at its 126th Plenary Session (online, 19 – 20 March 2021). URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-PI\(2021\)003-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-PI(2021)003-e).
14. Norton P. Parliaments: A Framework for Analysis” In: P. Norton (Ed.). *Parliaments in Western Europe*. F. Cass, 1990. P. 1-9.
15. Шаповал В. М., Борденюк В. І., Журавльова Г. С. Парламентаризм і законодавчий процес в Україні. Київ: Вид-во УАДУ, 2000. 216 с.
16. Журавський В. С. Теоретичні та організаційно-правові проблеми становлення і розвитку українського парламентаризму: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02 конституційне право. Одеська нац. юридична академія. Одеса, 2001. 36 с.
17. Савчин М. В. Конституціоналізм і природа конституції: монографія. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2009. 372 с.
18. Rhodes R. The institutional approach. In: *Theory and methods in political science*, ed. David Marsh and Ferry Stoker. London: Macmillan, 1995. P. 42-57.
19. March J.G. and Olsen J.P. Elaborating the `new institutionalism’. In: R.A.W. Rhodes, S. A. Binder and B. A. Rockman (Eds.). *The Oxford Handbook of political Institutions*. Oxford University Press, 2008. P. 3-22.
20. Orren K. and Skowronek S. Beyond the Iconography of Order: Notes for a `New Institutionalism. In: *The Dynamics of American Politics: Approaches and Interpretations*, ed. Lawrence C. Dodd and Calvin Jillson. Boulder, CO: Westview Press, 1994. P. 311-330
21. Sisson R. Comparative Institutionalization: A Theoretical Explanation. In: A. Kornberg (ed.). *Legislatures in Comparative Perspective*. New York, David McKay Company, 1973. P. 17-38.
22. Про заходи з реалізації рекомендацій щодо внутрішньої реформи та підвищення інституційної спроможності Верховної Ради України: Постанова Верховної Ради України від 17.03.2016 р. № 1035-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 14. Ст. 149.
23. Заславський О. Проект Концепції законодавчого процесу «від початку до кінця». URL: https://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2024/08/end-to-end_1_52_edit.pdf;
24. Концепція парламентської реформи «Україна після перемоги». Бачення України 2030. URL: https://pravo.org.ua/wp-content/uploads/2023/03/Kontseptsiya_reformy_parlamentaryzmu.pdf.
25. Городовенко В. В. Належна правова процедура як загальноновизнаний стандарт функціонування судової влади. *Адвокат*. 2012. № 5 (140). С. 12-17.
26. Забавська Х. Ю. Особливості становлення та функціонування системи стримувань і противаг між гілками влади в умовах демократизації політичної системи України: дис. ... д-ра філософії: 052 – «Політологія». Національний університет «Львівська політехніка», Львів, 2020. 228 с.
27. Француз-Яковець Т. А. Парламентські процедури двопалатних парламентів та джерела їх правового регулювання. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2012. № 1. С. 58-68.
28. Звоздецька І. В. Конституційно-правове регулювання парламентських процедур в Україні: питання теорії та практики: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет» Міністерства освіти і науки України. Ужгород, 2021. 250 с.
29. Riker W. H. *The Theory of Political Coalitions*. Yale University: New Haven, CT, USA, 1962. 312 p.
30. Guy P.B. The challenge of policy coordination. *Policy Design and Practice*. 2018. Vol. 1. P. 1–11.
31. Лікарчук Д. С. Особливості парламентських конфліктів у сучасній Україні: дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02. Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Міністерства освіти і науки України. Київ, 2015. 20 с.
32. Herrera-Medina E. and Riera Font A. A Game Theoretic Approach to Collaboration in Policy Coordination. *Economics*. 2023. Vol. 11. No 10. P. 251-260.
33. McCarty N., Meirowitz A. *Political Game Theory*. Cambridge University Press, 2007. 415 p.
34. Habermas J. *Between Facts and Norms: Contributions to a Discourse Theory of Law and Democracy* (Trans. W. Rehg). Cambridge, MA: The MIT Press, 1996. 636 p.
35. Young M. *Inclusion and Democracy*. Oxford: Oxford University Press, 2000. 304 p.
36. Giannetti D., Pedrazzani A. Rules and speeches: how parliamentary rules affect legislators’ speech-making behavior. *Legislative Studies Quarterly*. 2016. Vol. 41. № 3. P. 771-800.
37. Proksch S. O., Slapin J. B. Institutional foundations of legislative speech. *American Journal of Political Science*. 2012. Vol. 56. № 3. P. 520–537.
38. Proksch S. O., Slapin J. B. *The Politics of Parliamentary Debate: Parties, Rebels and Representation*. Cambridge: Cambridge University Press, 2015. 224 p.
39. Blackburn R. The Politics of Parliamentary Procedure at Westminster. *Journal of International and Comparative Law*. 2017. Vol. 4. № 2. P. 279-308.
40. Norris P. Political Communication. *International Encyclopedia of the Social Behavioral Sciences*. Ed. by N. J. Smelser and P. B. Baltes. Oxford: Pergamon, 2001. 1775 p. P. 11631-11640.
41. McNair B. *An introduction to political communication*. Routledge, 2018. 266 p.
42. Herranz-Surrallres A. The EU’s Multilevel Parliamentary (Battle)Field: Interparliamentary Cooperation and Conflict in Foreign and Security Policy. *West European Politics*. 2014. Vol. 37. № 5. P. 957-975.
43. Winzen T., Roederer-Rynning C. and Schimmelfennig F. Parliamentary coevolution: national parliamentary reactions to the empowerment of the European Parliament. *Journal of European Public Policy*. 2015. Vol. 22. № 1. P. 75-93.

Анотація

Лінецький С. В. Пліуралізм концептуальних підходів до осмислення юридичної природи парламентського регламенту: теоретико-правовий аналіз. – Стаття.

Стаття підкреслює важливість вивчення феномену парламентського регламенту на тлі становлення вітчизняної моделі парламентаризму та розвитку правового регулювання парламентських процедур. Метою дослідження визначено теоретико-правову систематизації основних концептуальних підходів до осмислення юридичної природи парламентського Регламенту. Ці підходи до осмислення субстантивної ролі цього Регламенту в юриспруденції узагальнені так: 1) субстантивний (етико-позитивістський); 2) формалістичний (формально-правовий); 3) неінституційний; 4) концепція регламенту як форми належ-

ної правової процедури; 5) концепція регламенту як прояв теорії ігор; 6) комунікативна концепція регламенту. Плюралізм цих підходів дозволяє вважати обмеженим і недостатнім виключно традиціоналістичний підхід до Регламенту як лише до джерела права і спонукає розглянути його в значно ширшій перспективі, через призму кількох новаторських наукових парадигм, які дозволяють суттєво змістити наголоси в сприйнятті регламенту як окремого юридичного феномену в контексті здобутків посткласичної юриспруденції. На основі порівняння провідних зарубіжних наукових підходів з вітчизняними зроблено висновок, що зарубіжна юриспруденція містить ширше коло концептуальних підходів до осмислення субстантивної ролі регламенту. Натомість у вітчизняній юриспруденції панівними концепціями залишаються етико-позитивістський та формалістичний (формально-правовий) підходи. У сфері процедурного підходу вагоме значення надається розкриттю ролі та значення окремих парламентських процедур у їх взаємозв'язку та взаємозумовленості; аналізові структурних змін, що відбуваються в Регламенті у зв'язку з еволюцією парламентаризму; з'ясуванню умов, за яких здійснюються парламентські процедури, тощо. Водночас перспективними є неоінституційний підхід, концепція регламенту як прояву теорії ігор та комунікативний підхід.

Ключові слова: Регламент, парламент, парламентаризм, парламентські процедури, теоретико-правові підходи.

Summary

Linetskyi S. V. Pluralism of conceptual approaches to understanding the legal nature of the parliamentary regulation: theoretical and legal analysis. – Article.

The article emphasizes the importance of studying the phenomenon of parliamentary regulations against the background of the formation of the domestic model of parliamentarism and the development of legal

regulation of parliamentary procedures. The purpose of the study is to determine the theoretical and legal systematization of the main conceptual approaches to the understanding of the legal nature of the parliamentary Regulation. These approaches to understanding the substantive role of this Regulation in jurisprudence are summarized as follows: 1) substantive; 2) formalistic (formal and legal); 3) neo-institutional; 4) the concept of regulation as a form of proper legal procedure; 5) the concept of regulation as a manifestation of game theory; 6) communicative concept of the regulation. The pluralism of these approaches allows us to consider the exclusively traditionalist approach to the Regulation as only a source of law as limited and insufficient and encourages us to consider it in a much broader perspective, through the prism of several innovative scientific paradigms, which allow to significantly shift the emphasis in the perception of the Regulation as a separate legal phenomenon in the context of the achievements of the post-classical jurisprudence. Based on a comparison of leading foreign scientific approaches with domestic ones, it was concluded that foreign jurisprudence contains a wider range of conceptual approaches to understanding the substantive role of the regulation. Instead, ethical-positivist and formalistic approaches remain the dominant concepts in domestic jurisprudence. In the field of the procedural approach, significant importance is given to the disclosure of the role and significance of individual parliamentary procedures in their interconnection and interdependence; analysis of structural changes occurring in the Regulation in connection with the evolution of parliamentarism; finding out the conditions under which parliamentary procedures are carried out, etc. At the same time, the neo-institutional approach, the concept of regulation as a manifestation of game theory, and the communicative approach are promising.

Key words: Regulation, parliament, parliamentarism, parliamentary procedures, theoretical and legal approaches.